

TWEDE KAMERVERKIEZINGEN VERKIEZINGEN IN CORONATIJD

Stemmen en corona: meestal

Nederland gaat stemmen tijdens een pandemie. In enkele andere landen hebben ze daar al ervaring mee. Advies: goede voorbereiding is goud waard.

Bob van Huêt
Rotterdam

Een welvend en dichtbevolkt land houdt verkiezingen op een moment dat dit twiëfel over de coronamaatregelen groeit, terwijl er ook vrees is voor een derde besmettingsgolf. Dat vinden ze wel interessant bij de Internationale Stichting voor Electorale Systemen (Ifes). Deze in Washington gevestigde onafhankelijke denktank doet wereldwijd onderzoek naar verkiezingen en heeft kantoren in 25 landen. Daarin bespreken de medewerkers tegenwoordig vooral de *do's and don'ts* van stemmen tijdens een pandemie.

Er is daarmee het afgelopen jaar veel ervaring opgedaan, zegt Staffan Darnolf, mondiaal adviseur van Ifes. Samen met onderzoeker Fernanda Buriel vertelt hij erover via een videoverbinding. Eén conclusie hebben ze al: als je voldoende middelen inzet en je verkiezingen professioneel organiseert, hoef je ze niet uit te stellen.

Zuid-Korea, waar in april vorig jaar 29 miljoen mensen midden in een pandemie gingen stemmen, zette heel veel middelen in. Dat werd een succesverhaal: de opkomst was 66 procent (de hoogste in bijna dertig jaar) en de weken na verkiezingsdag gaven geen stijging van het aantal besmettingen te zien. „Wat daar gebeurde, kun je de Rolls Royce-versie van verkiezingen in een pandemie noemen”, zegt de in Zweden geboren Darnolf. Het tocht al gedisciplineerde Aziatische land had gezorgd voor medische mondkapjes en medische handschoenen voor stembureauleden. Bij de deur werd de temperatuur van iedere kiezer – met mondkapje – gemeten; wie koorts had, kon in een geïsoleerd lokaal stemmen. Het was allemaal uitstekend georganiseerd en werd uitstekend nagevolgd, maar het was ook ontzettend duur. In de meeste landen waar Ifes werkt, is dat niveau niet haalbaar.

Nieuw-Zeeland scoorde ook goed. „Prima informatievoorziening, goede faciliteiten voor vroegtijdig stemmen en veel minder duur dan Zuid-Korea”, zegt Buriel. Noord-Macedonië sprong eruit met mobiele stembureaus bij tehuizen en ziekenhuizen, waar ook bezette kiezers konden stemmen. Extra geschoolde teams uit de

dagen tot de verkiezingen

Het aftellen naar de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart is begonnen. Deze krant brengt tot die tijd een dagelijkse verkiezingspagina. Hierop bieden we u een mix van interviews met lijsttrekkers, inzichtgevende artikelen over verkiezings-thema's en actuele campagneverhalen.

gezondheidszorg bemanden deze stembureaus. Heel veel mensen gingen er uiteindelijk niet stemmen, maar de voorzorg was voorbeeldig.

Ramen open

Toch zijn de basistegels hogere wiskunde. Ifes adviseert draag allemaal een masker, de mensen in het stembureau én de stemmers. Zie erop toe dat de regel van 1,5 meter wordt nageleefd en zet de mensen van het stembureau ver uit elkaar. Darnolf: „Ik hoop dat het in maart niet vriest bij jullie, maar zorg ervoor dat de ramen openstaan en de lucht circuleert. Dat is enorm belangrijk om het besmettingsrisico te verlagen.” Bij verkiezingen in het voorjaar van 2020 werd er wereldwijd nog veel gepoets met desinfectiemiddelen. „We weten inmiddels dat het belangrijker is te zorgen voor frisse lucht en iedereen maskers te laten dragen. Met de nieuwe varianten kun je beter twee maskers over elkaar dragen in plaats van één. Veel landen zijn wat traag met het doorvoeren van dat soort dingen.” De reputatie van Nederlanders als vrijheidslievend, individua-

tisch en soms knap eigenwijs volk kennen ze ook in Washington. Die kenmerken van de volksraad komen in het stembureau samen. Los van alle coronapreventie zou Darnolf de stembureauleden voorbeelden op problemen. Wie doet wat als er luidruchtige kiezers binnenkomen, die bijvoorbeeld weigeren een mondkapje te dragen? „Maak daarvoor goede afspraken. Ik denk niet dat Nederlanders het op prijs stellen als er politie bij al die stembureaus aanwezig moet zijn.”

De Braziliaanse onderzoeker Buriel was vorig jaar waarnemer bij de verkiezingen in Servië. Toen ze naar huis vloog, stapte ze over op Schiphol, waar ze een van de beste controles van mensen in een rij zag. „Dat was bij de McDonald's. Een medewerker deed dat heel persoonlijk: 'u staat goed, u staat te dichtbij', enzovoort. Het was voorbeeldig *crowd management*. Zo iemand die de kiezers aanspreekt op precies de juiste toon, wil je bij elk stembureau.” Wat corona betreft, liep alles ook goed bij de zo twiëste Amerikaanse presidentsverkiezingen, aldus de onderzoeker. Het stemmen per post werkte, vooral doordat een aantal Amerikaanse staten hun ervaringen daarmee tijdig hadden ge-

“Het is voor nieuwe partijen moeilijker kiezers te bereiken”
– Fernanda Buriel, Ifes

“Zorg dat de ramen openstaan en de lucht circuleert”
– Staffan Darnolf, Ifes

gaat het goed

▲ Stemmen in Zuid-Korea, (links), Nieuw-Zeeland (boven) en Noord-Macedonië. Honderden miljoenen mensen hebben wereldwijd al gestemd tijdens de coronapandemie. FOTOS AFP, EPA, GETTY IMAGES

BUITENLAND

Zijn er meer besmettingen na stemmen?

Wereldwijd gingen vorig jaar honderden miljoenen mensen naar de stembus. De Taiwanese herkozen hun president, de Zuid-Koreanen gaven de regeringspartij een verpletterende overwinning en de VS koos een nieuwe president met de hoogste opkomst sinds een eeuw. Desondanks is stemmen in tijden van een pandemie niet zonder risico. In Belarus, Servië en Singapore liep het aantal besmettingen vlak na de verkiezingen op. Maar of dat kwam door contacten in het stemlokaal, is niet bewezen, aldus Amerikaans onderzoek. In Belarus waren in dezelfde periode veel demonstraties, en de Serviërs hadden mogelijk voortgaand aan de verkiezingen veel te lage cijfers opgegeven, die vervolgens werden gecorrigeerd. Singapore had rond die tijd – vanwege de verkiezingen – juist wat versoepelingen van de lockdown doorgevoerd. In meer dan zestig landen werden verkiezingen uitgesteld, variërend van lokale tot presidentsverkiezingen.

deeld. Donald Trump zag het anders, maar vaktechnisch was er weinig mis met de Amerikaanse verkiezingen.

Zittende regering

Is een zittende regering in het voordeel bij verkiezingen tijdens een pandemie? Buriel: „Het is voor nieuwe partijen moeilijker kiezers te bereiken. Zij moeten hun bijeenkomsten beperken en kunnen niet van deur tot deur gaan. Een regering heeft het mediavoordel dat ze elke dag een update geeft over de pandemie en dat moment gebruikt om de goede acties te benadrukken.

Maar dat kan ook tegen die partijen werken als de crisis uit de hand loopt. Feit is dat regeringen extra zichtbaar zijn tijdens de campagne.”

Wordt het geen tijd voor online stemmen of iets met apps? Darnolf: „Onze cybersecurity-mensen zeggen me dat het vandaag de dag goed niet bestaat, die veilige oplossing. En als je er toch toe overgaat, zul je je systeem extreem goed moeten hebben overzacht en getest. En je zult extreem goed moeten hebben gecommuniceerd met de kiezers. Zo niet, dan wordt het een ramp.”

NEDERLAND

Stemmen op drie dagen om risico te beperken

Nederland smeedt de Tweede Kamerverkiezingen uit over drie dagen: 15, 16 en 17 maart. Die eerste twee dagen is slechts een klein aantal stembureaus open, voor mensen met een kwetsbare gezondheid. Woensdag

17 maart zijn ruim negendertig stembureaus geopend, ongeveer evenveel als bij de vorige Kamerverkiezingen. Tientallen gemeenten richten speciale tenten en containers in om ervoor te zorgen dat kiezers zich

aan alle coronaregels kunnen houden. Ook zijn er drive-through-stembureaus. Daarbij kan de kiezer in de auto blijven zitten, net als bij de teststraten van de GGD. 70-plussers mogen dit jaar per post stemmen. Zo'n 2,4 mil-

joen ouderen hebben al een stembiljet gekregen. Zij kunnen ervoor kiezen hun stem per post te versturen of af te geven bij een speciaal afgiftepunt. Ook mogen zij op 15, 16 of 17 maart stemmen in het stembureau.

NS wil treinkaartje na rampjaar toch niet duurder maken

Reizigers mogen niet de dupe worden van het rampjaar van NS. NS-topvrouw Marjan Rintel zegt dat treinkaartjes niet in prijs omhoog zullen gaan, mits het kabinet meewerkt en met voldoende geld over de brug komt.

David Bremmer
Utrecht

„Het was financieel een dramatisch jaar, de impact van corona op ons bedrijf is enorm”, blikt president-directeur Marjan Rintel terug in een toelichting op de jaarcijfers van het spoorbedrijf. Door de coronacrisis schoot NS vorig jaar voor 2,6 miljard euro in het rood. „Voor dat bedrag kun je tweehonderd nieuwe intercitytreinen aanschaffen”, zegt Bert Groenewegen, de financiële man van NS.

Het verlies goedmaken wordt een enorm karwei, want ook 2021 is door de lockdown slecht begonnen. Het aantal treinreizigers is nu nog maar 30 procent van dat van voor de coronacrisis. Dat maakt dat NS extra steun wil van het kabinet. Volgens Groenewegen heeft NS tot 2024 een slordige 2 miljard euro extra nodig. „Dat is het bedrag op basis van de huidige reizigersprognose.”

Groenewegen hoopt echter dat NS met minder steun toe kan. NS weet al dat het na 2024 de concessie om op het grootste deel van het Nederlandse spoor te rijden, zal behouden. „Die 2 miljard geeft daarom niet helemaal een reëel beeld. Tegelijk hangt veel af van de nadere afspraken die we nog met het kabinet moeten maken.” Wat NS betreft, wordt een treinreis niet duurder. „Wij zien het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid de reiziger een aantrekkelijk product te blijven leveren”, stelt Rintel. Ze wijst erop dat meer openbaar vervoer kan helpen groeiende steden leefbaar te houden, zeker nu binnensteden steeds meer auto's worden. „Daarom stijgt de prijs dit jaar alleen met de inflatie en dat willen we zo houden. Ook daarvoor hebben we geld nodig van NS.”

NS wil ondanks de financiële rampspoed dat er flink in het spoor geïnvesteerd kan worden. „Een van onze speerpunten is sneller spoor van Amsterdam naar Arnhem en vervolgens richting Duitsland.” Dat past volgens Rintel in de ambitie van NS om de trein voor afstanden tot 700 kilometer een volwaardig alternatief voor het vliegtuig te maken.

Canon
adviesprijs 499
184,99

Compacte en krachtige printer met WiFi voor het maken van verbluffende afdruken tot A3+ formaat
Canon PIXMA iX6850
Art.Nr. 12193491

Canon
adviesprijs 549
499

Veelzijdige spiegelreflexcamera met 24,1 megapixel sensor en zoomlens, perfect voor de beginnende fotograaf
Canon EOS 2000D + 18-55mm IS II starterkit
Art.Nr. 12305850

SCAN DE CODE om alle acties producten te bekijken

